

Sverige blir akterseglat utan ny telepolitik

Sverige isolerar sig på telekommunikationsområdet. Vi måste nu reformera vår telepolitik för att inte bli akterseglat i det europeiska datasamarbetet. Därför måste kvarvarande telemonopol bort.

Det måste bli tillåtet att vidaresälja egna tjänster på telenät i Sverige. För vi kan knappast utveckla nya avancerade teletjänster om de inte får säljas fritt.

Det hävdar fil lic Tomas Ohlin, konsult i telefrågor och som länge efterlyst en mer liberal syn på dessa frågor – i anslutning till läget i många andra länder.

årt informationssamhälle står på tröskeln till en ny omdaning. Kommunikationerna genomgår en utveckling, från vägar till lands, till sjöss och i luften – och alltmer telekommunikation av olika slag.

Det kardinalansvar som hittills myndigheten televerket haft för vår telekommunikation måste nu spridas till flera parter. Telekommunikation har ingen särart som kräver specialbehandling. Låt oss ta telekommunikation för vad det är – dataprodukt och tjänster i marknadssamhället.

Gårdagens monopol och ensidighet måste bytas mot en fungerande marknad som kännetecknas av mångfald och ansvar.

Ett problem är att vi är så vana vid att lyssna bara till en enda röst. Är det fel på telefonen, ska vi sända faksimil; vill vi ordna en videokonferens, behöver vi hyra en datalinje – så bekvämt att ta kontakt med televerket! Men hur är det, vad vet vi om det vi då får? Är hjälpen effektiv, är priserna rimliga? Var finns någon att jämföra med?

I vårt land står det still

Utomlands har man på de flesta håll genomfört rättsliga och organisatoriska förändringar. Televerken är där inte längre ensamma. Men i vårt land står det still. Det beståendes intressenter är här många, och de vill inte utan vidare lämna ifrån sig sitt inflytande. Det är kanske begripligt, men knappast försvarbart.

De flesta länder utanför våra gränser har reformerat, och infört marknadsekonomi. Bakom detta ligger främst det sunda förnuftet. Men det är också den alltmer internationaliserade tillgången på data- och telesystem.

Dessutom finns naturligtvis själva kommunikationens innebörd. Kontakter över gränser blir allt nödvändigare, och en klok organisatorisk utveckling som får fäste i ett land sprider sig snart

till andra. Ingen är ensam längre, varken industriellt eller kulturellt.

Av utvecklade industriländer är det bara Sverige (och Schweiz) kvar som ännu framhärdar i att ha kvar ett centralt ansvar för telekommunikation.

Företrädare för vårt televerk talar numera rätt ofta om den ökande konkurrensen. Marknaden trycker på, säger man. Telefonapparater importeras och säljs till lägre priser än televerkets. Modemer för låga hastigheter finns från olika leverantörer. Men detta är följden av att televerket nyligen tvingats släppa monopolen på sådana utrustningar. Och samtidigt förhalar man frågan om en verklig spridning av ansvar.

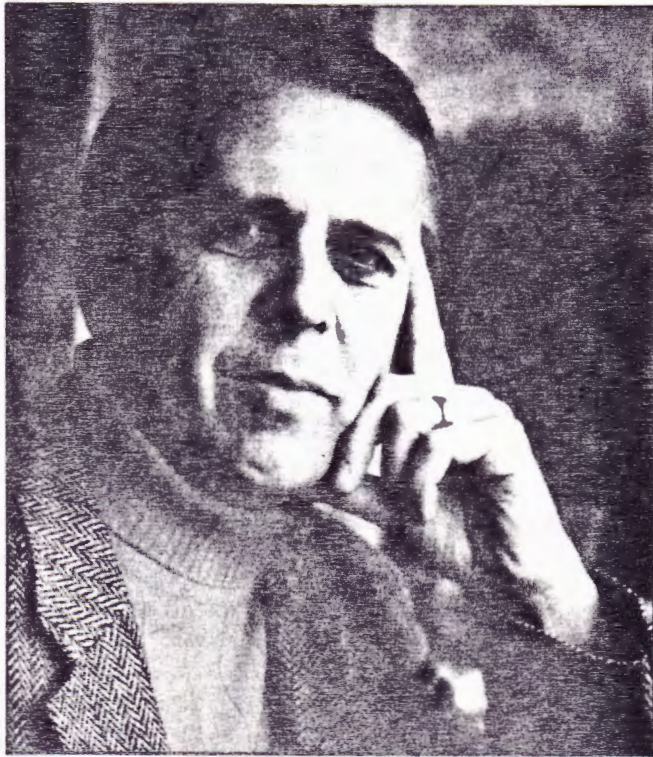
Nät särskilt viktigt

Det är uppbyggnad och tillgång till *nät* som är särskilt viktigt. Här föreligger i Sverige visserligen inget formellt monopol, men televerket har en förödande praktisk dominans. Vem som helst kan visserligen i princip bygga sig ett eget telenät, och öppna tjänster för telefoni, data m m. Men vem har råd att gräva ner kablar för miljarder? Naturligtvis ingen.

Därför har vi i Sverige en situation som de facto är ett telenätmonopol. Och allt tal om en existerande nätkonkurrens är nonsens.

"Vad gäller privata satelliter för kommunikation, motarbetar televerket och dess partners utvecklingen av en verklig konkurrens."

Ser man framåt kan situationen bli annorlunda, om vi verkligen vill. Här sänds mot slutet av 1980-talet upp flera satelliter som kan överbringa både telefoni och data. Egentligen borde vi nöja oss med att tala om *data* i dessa sammanhang, alla andra former kan

"Sverige anses ibland vara ett tekniskt föregångsland. Men ändå har vi fortfarande en föråldrad syn på telekommunikation." Det hävdar fil lic Tomas Ohlin.

moduleras, transformeras till den ena eller andra dataformen, särskilt numera då digital kommunikation införs.

Nå, ett antal privata satelliter kommer alltså upp utanför vårt lands gränser. De olika televerken har då svarat med egna satellitprojekt, Eutel sat, Inter sat m.fl. I Norden har vi också satelliten Tele-X som ska upp kring skiftet 1987/88.

Men vem ska driva Tele-X? Statliga eller privata intressen? Televerket vill gärna. Men regeringen dröjer med att ta ställning i den viktiga frågan.

Vill inte dela kakan

Redan innan det finns en efterfrågan, motarbetar televerket och dess partners utveckling av en verklig konkurrens. Man vill inte dela upp kakan i någorlunda lika stora bitar, och koncentrera sig på en bit var.

Det enda nätföretag som verkar i konkurrens med televerket i Sverige är Comvik. Trots motstånd från televerket har regeringen härom året givit detta företag tillstånd att konkurrera med tjänster för mobiltelefoni.

Comvik vill nu utvidga sina tjänster, naturligt nog. Men det är svårt att hålla emot den oerhörda marknadsstyrka som televerket har. Verket satsar väldiga belopp på marknadsföring av sina egna tjänster. Dessa pengar härrör ursprungligen från våra medborgerligt inbetalda skatter. Nuförtiden får tele-

verket inga sådana skattepengar längre, men man har skaffat sig en rejäl förmögenhet på banken, från tidigare. Och dessutom har man suveräna lånemöjligheter i eget finansbolag.

"För att nå en fungerande telemarknad i Sverige måste vi fatta politiska beslut på riksdagsnivå. Det är uppenbarligen enda sättet att utöva verkligt inflytande på televerket."

För att nå en fungerande telemarknad i Sverige måste vi fatta politiska beslut på riksdagsnivå. Det är uppenbarligen enda sättet att utöva verkligt inflytande på televerket. Nå, vart vill vi nå? Vi vill ha en fungerande marknad, en marknad med konkurrens mellan flera jämbördiga parter. Inte en schimär där man för syns skull repressivt tolererar ett alternativ i en hörna av rummet.

Tillgänglighet måste avpassas

Det finns också starka skäl att arbeta för ett system där det finns stabilt tillgänglig telekraft till landets *alla* delar. Naturligtvis ska inte tex Norrland bli lidande för att man råkar befinna sig en

bit bort. Tillgänglighet, säkerhet och taxor måste avpassas så att även avlägsna delar kommer med. Låt oss genast konstatera att det inte är en lätt uppgift att organisera detta.

Å ena sidan vill vi ha en verkligt fungerande telemarknad, för att få bra och effektiva tjänster. Å andra sidan vill vi tillämpa en "social grundsyn". Det ska finnas god möjlighet för alla att telefonera och sända data.

Det är inte enkelt att utjämna vårt lands geografiska utsträckning på detta sätt. Att göra Sverige runt. Rena marknadsmekanismer räcker inte till, någon sorts regionala insatser måste till. Frågan är hur detta ska organiseras, utan selektiva politiska insatser. Det blir en utmaning att lösa det problemet. Det behövs övergripande politiska resonemang, och sannolikt kompromisser, för att finna lösningen.

Den teletaxeutjämning som har inletts redan är följden av att subventioner avskaffas och anpassas till verkliga kostnader. Man tar ett steg i taget åt ett "rundare" Sverige. Den utjämningen måste fortsätta, även om det svider i skinnet för en del.

Vilka mer precisa åtgärder är önskvärda?

- Kvarvarande telemonopol måste bort. Det gäller i första hand dataväxlar, det som förr kallades abonnentväxlar. Dagens dataväxlar utgörs av generella datorer som är programmerade för *bland annat* växling av telefonsamtal. Dessutom sköter dessa växlar datatrafik. Det är orimligt att ha kvar dagens monopol på sådana datorer.
- Monopolet på modemer måste bort. Här har man släppt de lägsta hastigheterna. Kvarvarande hastigheter måste nu frisläppas, och öppnas för konkurrens. Detta är både till användarnas fromma och av direkt industriell vikt. Det är omöjligt att exportera kvalificerade svenska telesystem om man tex inte får bygga in modemfunktioner i terminaler och andra utrustningar.
- Det måste bli tillåtet att vidaresälja egna tjänster på telenät i Sverige. Här säger televerket idag stopp av marknadsskäl. Men vi kan knappast utveckla nya avancerade teletjänster

(av typ Value Added Services) i vårt land om de inte får säljas fritt. Nuvarande läge är nästan yrkesförbud.

Ett exempel: I Japan har ett år efter liberaliseringslagen, över 200 företag anmält att de önskar starta Value Added Services av olika slag. Det är frågan om både data- och rösttjänster, samt att vidare sälja telekapacitet som man inte själv behöver.

200 företag intresserade på ett år – vilken manifestation! Vad skulle det motsvara i Sverige, för svensk företagsamhet, för vår sysselsättning?

En åtgärd av stor vidd är att noggrant överväga televerkets investeringsprogram. För närvarande bygger man ut näten kraftigt, till att börja med för hastigheten 64 kbit/s. Det är bra att detta sker. Men därutöver kan man sätta ett frågetecken. Vem har behov av tjänster på Megabit-nivå de närmaste fem åren?

Många betraktare får känslan av att här byggs det ut funktioner och nätmöjligheter *att vara först*. Man vet att den

som redan har etablerat sig, har försteg när marknaden så småningom växer fram. Sådana åtgärder är knappast ägnade att främja en verklig konkurrens. En alltför snabb investeringsökning innebär också risker för alltför höga tele-taxor på sikt. Man kan bli tvingad att bygga med teknik som inte är helt modern i förhållande till den tid då efterfrågan kommer.

Bättre telebalans

Ett sätt att åstadkomma bättre telebalans i vårt samhälle är att anmoda televerket att tydligare separera sina marknadsorienterade aktiviteter. Flera av dessa är av den arten att de naturligen borde bedrivas i bolagsform. Här kan både statligt och privat kapital komma i fråga.

Sammanfattningsvis kan man fråga sig om sådana reformer som ovan har nämnts kan bli effektiva genom ett enda beslut. I flera andra länder har man funnit det nödvändigt att också införa möjligheter till en löpande översikt över teleutvecklingen. Det återstår att fundera på om också vi behöver sådana

institutionella former.

Tillståndsfrågor, t ex fördelning av frekvenser, kan behöva skötas i särskild ordning. Provning av utrustning måste ske opartiskt. Prissättning och konkurrens på marknaden ska vara effektiv. I bl a England och Japan ser man numera att detta inte är frågor som löser sig av sig själv. Vi har flera håll att dra lärdom från när vi ska organisera om vår telekommunikation.

Denna syn på telekommunikation har numera länge framförts i många länder. Egentligen är det inte konstigare än som vi har det på t ex utbildningsområdet. Som grund har vi allmän skolgång, och därutöver finns ett brett utbud av utbildningsmöjligheter på marknaden.

Sverige anses ibland vara ett tekniskt föregångsland. Man säger att vi kan kombinera teknik och eftertanke. Vi har flest telefoner och dataterminaler i världen, relativt sett. Men ändå har vi fortfarande en så föråldrad syn på telekommunikation. Det är verkligen värt att fundera över.

Tomas Ohlin